Eduskunta, ympäristövaliokunta
sposti: YmV@eduskunta.fi

23.11.2023

U-landshjälp från Folk till Folk Finland sr:ltä pyydetty asiantuntijalausunto Asia: U 67/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta (jätepuitedirektiivin muutos)

Kommenteissa viittaus Ympäristöministeriön 10.10.2023 päivätyn muistion (EU/950/2023) asiakohdan otteeseen, sivunumeroon ja kappaleeseen ja kommentointi näiden jälkeen sisennettynä ja lihavoituna:

Kappale 2

Ehdotuksen tavoite

Sivu 4:
Muistiossa todetaan: “Tekstiilijätettä koskien ehdotuksen tavoitteena on parantaa tekstiilien jätehuoltoa jätehierarkian mukaisesti. Etusijalle asetetaan jätteiden syntymisen ehkäisy, valmistaminen uudelleenkäyttöön sekä kierrätys muihin hyödyntämisvaihtoehtoihin nähden.”

> **Uudelleen käyttö tulee maininta ja sen tulee olla priorisoinnissa ennen uudelleen tuotteiksi valmistamista, ts ennen kerätyn tekstiilin käyttämistä raaka-aineeksi uusien tuotteiden valmistamiseksi.**

“Ehdotuksen tavoitteena on myös yhtenäistää tulkintoja tekstiilien uudelleenkäytöstä sekä lisätä logistista tehokkuutta kaikkien käytöstä poistettujen tekstiilivirtojen yhdistyessä ja ehkäistä tekstiilijätteiden laittomia siirtoja EU:n ulkopuolelle.”

> **Käyttökelpoisia vaatteita tulee uudelleen käytön varmistamiseksi voida siirtää EU:n ulkopuolelle, eikä niitä tule tulkita jätteeksi.**

Kappale 3

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Laajennettu tuottajavastuujärjestelmä tekstiileille

Sivu 5:
“5) tutkimus- ja kehittämistoiminnan tukeminen lajittelu- ja kierrätysprosessien parantamiseksi, erityisesti kuidusta kuiduksi tapahtuvan kierrätyksen lisäämiseksi.”

> **Tavoitteisiin tulisi sisällyttää ja mainita myös uudelleen käytön hyväksi tehtävä lajittelun kehittämis- ja tutkimustoiminta.**

Tekstiilien tuottajavastuuorganisaatiot

Sivu 7:
"Jäsenvaltioiden olisi myös varmistettava, että tuottajayhteisöt eivät saa kieltää sosiaalisten yritysten tai muiden uudelleenkäyttötoimijoiden osallistumista keräysjärjestelmään. Sosiaalisilla yrityksillä olisi oikeus ylläpitää omia erilliskeräyspisteitään ja niitä tulisi kohdella yhdenvertaisesti tai suosituimmuuskohtelulla erilliskeräyskeräyspisteiden sijoittelussa. Keräysjärjestelmään kuuluvia sosiaalisia yrityksiä ei vaadittaisi luovuttamaan keräämiään käytettyjä ja jätetekstiilejä ja –jalkineita tuottajayhteisöille."

> Olemassa olevien jo toimivien kerääjien ja järjestelmien huomioiminen on tärkeää kustannustehokkuuden, jatkuvuuden ja ihmisten kierrätysmotivaation ja sitoutumisen kannalta. On merkillepantavaa, että nykyisistä toimijoista Suomessa UFF-säätiö kattaa kustannukset laajalle vaatteiden keräyspalvelulleen Suomessa.

Tekstiilijätteen jätehuolto

Sivu 7:
"Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kaikkia erikseen kerättyjä käytettyjä tekstiili- ja jalkinetuotteita pidetään jätteinä ja niihin sovelletaan unionin jätelainsäädäntöä, myös kansainvälisien jätteiden siirtoja koskevia säädöksiä, kunnes koulutettu lajittelija on suorittanut lajittelutoimenpiteen uudelleenkäyttöä ja kierrätystä varten."

> Erilliskerättyjen ja esiseulottujen vaatteiden määrittäminen jätteeksi on ongelmallista, sillä näiden tuotteiden uudelleenkäyttö edellyttää useimmiten myös uudelleen käyttäjien lähellä tehtävää paikallista kategorisoinnin panosta. Yksityiskohtaisen lajittelun kategorisoinnin toteuttaminen paikallisen kysynnän ja markkinan pohjalta parantaa mahdollisuuksia uudelleen käyttöön ja on myös usein edullisempaa kuin tuottaa kaikki tuoteluokittelut Euroopassa keräysalueella.

Sivu 8:
"Jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten pitäisi erottaa käytettyjen tekstiili- ja jalkinetuotteiden kansainväliset siirrot jätteensiirroista, tarkastaa jätteensiirtojen vähimmäisvaatimusten noudattamisen sekä seurata siirtoja asianmukaisesti."

> Uudelleen käyttöön tarkoitettujen tekstiilien siirroille tulee määritellä kerättävät tiedot, joilla varmennetaan, että yksinomaan uudelleen käyttökelpoisia eriä viedään EU:n ulkopuolelle.

> Jokaiselle tuote-erälle tulisi olla lausunto tuotteiden kunnon osalta; onko erä kuntonsa valossa sellaisenaan uudelleen käyttökelpoisia vaatteita ja jalkineita. Tiedoissa tulisi ilmoittaa miten uudelleen käyttöön kelpoisuus on saavutettu ja mikä luvanvarainen/rekisteröity taho vastaa käsittelystä ja annettujen tietojen oikeellisuudesta.

Kappale 4
EHDOTUKSEN OIKEUSPERUSTA JA SUHDE TOISSIJAISUUS- JA SUHTEELLISUUSPERIAATTEISIIN
Toissijaisuusperiaate

Sivu 9

"Jos tekstiilien käsittelyä koskevaa EU:n yhteistä lähestymistapaa ei ole, riskinä on, että sääntely pirstoutuu ja jäte - ja materiaalivirrat häiriintyvät, mikä vaikeuttaa tekstiilien (tuotteiden, käytettyjen tekstiilien ja jätetekstiilien) liikkumista rajojen yli. Lisäksi EU:n yhteisillä toimilla voidaan puuttua tehokkaammin tekstiilien vientiin kolmansiin maihin."

> Jätehierarkian mukaisesti, jälleenkäyttöä tulee etusijaistaa ja sen mahdollistamiseksi tulee sellaisenaan uudelleen käyttökelpoisten vaatteiden ja jalkineiden vienti mahdollistaa.

"Valtioneuvosto katsoo, että EU:n toimilla voidaan tehokkaammin vaikuttaa myös rajat ylittäviin ympäristövaikutuksiin, kuten kasvihuonekaasupäästöihin ja tekstiilijätteen vientiin kolmansiin maihin."

> Käyttökelpoisia vaatteita ja jalkineita ei tule rinnastaa jätteisiin. Sen sijaan käyttökelpoisuuden kriteerit tulee määritellä ja tämän määritelmän mukaisten erien viennin mahdollisuus tulee turvata.

> Kehittyvien maiden jätehuollon infran parantamisen mahdollisuutta tulee tarkastella ja huomioida osana muuta sosiaalista ja yhteiskunnallista kehittämistä, jossa EU-jäsenvaltiot ja muut toimijat EU:n alueelta ovat mukana.

Kappale 5

EHDOTUKSEN VAIKUTUKSET

5.1 Komission vaikutustenarviointi

Tekstiilijätteet

Sivu 11:

"Laajennettu tuottajavastuu aiheuttaisi tekstiiliä EU:n markkinoille saattaville asettaville tuottajille ja maahantuojille kustannuksia, jotka voidaan siirtää kuluttajille. Tekstiilien keräys, lajittelu ja käsittely maksaisi vuosittain noin 39,2 miljoonaa euroa."

> Laskelman logiikka ei käy ilmi: mainittujen vuotuisten kulujen ja mainittujen syntyvien uusien työpaikkojen välillä on epäsuhta. Oletetut syntyvät työpaikat, 8740 x kk-palkka a 3 te, joista 8740 henkilölle laskettu vuosipalkka muodostaa yksinomaan palkkakuluja vuodessa jo 413 ME, josta puuttuvat muut kulut (kuin työkulut). Oletettujen uusien työpaikkojen palkkakulut yksinään ovat yli kymmenen kertaa enemmän kuin mainittu oletettu vuosittainen kulu, 39,2 ME.

5.2 Vaikutukset Suomessa

Tekstiilijätteet

Vaikutukset lainsäädäntöön

Sivu 14:

"Uudelleenkäyttöön kerättävien tekstiilien (hyväkuntoiset, käyttökelpoiset vaatteet) ei ole jätelain perusteella tulkittu olevan jätettä vaan tuotteita, eivätkä ne näin ollen ole kuuluneet kunnan jätehuollon järjestämisvastuun piiriin. Sosiaaliset yritykset sekä muut uudelleenkäyttötoimijat ovat itse vastanneet toiminnastaan syntyneen tekstiilijätteen jätehuollosta ja sen kustannuksista. Ehdotus muuttaisi uudelleenkäyttöön kerättävät tekstiilit jätteeksi sekä siirtäisi tekstiilijätteen jätehuollon kustannukset tuottajavastuun piiriin."

> Erilliskerättyjä ja esiseulottuja vaatteita ei tule edelleenkään rinnastaa jätteeseen; sama tulisi huomioida myös viennin osalta.

Taloudelliset ja ympäristövaikutukset

Sivu 15:
"Ehdotuksen mukainen laajennettu tuottajavastuu lisäisi sekä yritysten että viranomaisten hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Hallinnollista taakkaa lisäisi erityisesti ehdotuksen mukainen 15 linjaus, jonka mukaan kaikkea kerättyä tekstiiliä tulisi pitää jätteenä, mikä muuttaisi uudelleenkäyttöä varten kerättyjen tekstiilituotteiden kuljettamisen, käsittelyn ja siirtämisen luvanvaraiseksi ammattimaiseksi jätteen kuljettamiseksi ja käsittelyksi."

> Tulkinta jätteeksi vaarantaa uudelleen käytön etusijaistamisen. Keräyksen ja käsittelyn prosessit tulee määritellä siten, että uudelleenkäyttö voi toteutua mahdollisimman suurelle osalle kerätyistä vaatteista, eikä se esty esimerkiksi arvonlisää uudelleen käytölle tuottamattomien uusien kustannusrakenteiden vuoksi.

Kappale 10
VALTIONEUVOSTON KANTA

Sivu 16:
"Valtioneuvosto pitää erittäin kannatettavana yhtenäistä lainsäädäntöä EU alueella elintarvikejätteelle ja tekstiilijätteelle. Valtioneuvosto kannattaa myös ehdotuksen tavoitteita vähentää tekstiilien ja elintarvikkeiden ympäristövaikutuksia koko elinkaaren aikana. Lisäksi jätepuitedirektiivin etusijajärjestyksen ja uudelleenkäytön vahvistaminen on erittäin tärkeää. Alustavan tarkastelun perusteella valtioneuvosto katsoo, että komissiolle ehdotettu toimivallan siirto on perusteltua ja oikeasuhtaista."

> Tekstiilien sellaisenaan uudelleen käytön tulisi olla direktiivissä ohjaava ja määräävämpi tavoite, ennen materiaalikierrätystä koskevia tai muita tavoitteita.

Tekstiilijäte

Sivu 17:
"Valtioneuvosto kannattaa ehdotuksen pyrkimystä parantaa tekstiilien kiertotaloutta ja muuttaa tekstiilialaa eettisempään ja kestävämpään suuntaan. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti tekstiilien uudelleenkäytön aseman vahvistamiseen sekä kannattaa ehdotuksen mukaista vaiheittaista lähestymistapaa, jossa tekstiilien kierrätykselle sekä uudelleenkäytölle ja sen valmistelulle vahvistettaisiin yksilöidyt tavoitteet sen jälkeen, kun luotettavaa tietoa on raportoinnin kehittymisen myötä saatu."

> Järjestelmän tulee ennaltaehkäistä käyttökelpoisten vaatteiden joutuminen materiaalin raaka-aineeksi.

Sivu 18:
"Valtioneuvosto katsoo lisäksi, että ehdotuksen tuottajan kustannusvastuuta koskevaa artiklaa (22 a) tulisi tarkentaa, koska se jättää tulkinnanvaraiseksi tuottajan kustannusvastuun ns. sosiaalisten yritysten jätehuoltokustannuksista sekä jäsenvaltioiden mahdollisuuden poiketa tuottajalle säädetystä taloudellisen vastuun jakautumisesta jätepuitedirektiivin 8 a artiklassa tarkoitetulla tavalla. Ehdotuksessa tulisi lisäksi määritellä yksiselitteisesti käytetyt termit, kuten ns. sosiaalinen yritys tai muu kuin jätealan toimija. Valtioneuvosto kannattaa myös ehdotuksen liitteenä olevan, tullinimikkeistöön perustuvan tuottajavastuun soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden

uudelleentarkastelua.”

> Direktiivin tarkoittaman sosiaalisen yrityksen määritteleminen on tärkeää; nykyisellään EU:n sisällä on erilaisia maakohtaisia tulkintoja termeille. Joissain maissa sosiaalisella yrityksellä käsitetään sosiaaliseen työllistämiseen keskittyneitä toimijoita. Suomen kontekstissa voisi harkita yleishyödyllinen yhteisö -statuksen omaavien tulkintaa tässä tarkoitetuiksi sosiaalisiksi yrityksiksi. Suomen yleishyödylliset yhteisöt nimensä mukaisesti toteuttavat yhteiskunnassa yleishyödyllisiä tehtäviä ja niiden toiminta on yhteiskunnalle kokonaishyödyllistä, niin toiminnan sisällön kuin kustannustenkin valossa; jotka useissa tapauksissa myös katetaan yksityisin varoin.

“Valtioneuvosto katsoo, että kaiken kerätyn tekstiilin, mukaan lukien suoraan uudelleenkäyttöön kerättävän tekstiilin, tulkitseminen ehdotuksen mukaan jätteeksi ei välttämättä ole tarkoituksenmukainen ratkaisu ehkäisemään tekstiilijätteen laitonta vientiä kolmansiin maihin. Ratkaisu muuttaisi merkittävästi nykykäytäntöä ja lisäisi hallinnollista taakkaa, kuten lupaprosesseja. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan olisi perusteltua selvittää vaihtoehtoisia tapoja puuttua tekstiilijätteiden laittomiin vienteihin.”

> Kaiken kerätyn tekstiilin tulkitsemisesta jätteeksi seuraisi mahdollisena tahattomana haittavaikutuksena tavoitteeksi nimetyn ja asetetun uudelleen käytön heikkeneminen; uudelleen käyttö edellyttää käytännössä, että tuotteita ohjataan kysynnän mukaisesti globaaliin markkinaan, siis myös EU:n ulkopuolisille alueille. Mikäli vienti estyisi, jäisi suurin osa kerätyistä vaatteista käyttämättä uudelleen sellaisenaan. Eurooppalaiset eivät kykene uudelleen käyttämään kaikkia omia käytettyjä vaatteitaan. Sen sijaan näille tuotteille on suurin kysyntä ja markkina EU:n ulkopuolella.

> On olennaisen tärkeää, että jätteiden viennin rajoittaminen erotetaan selkeästi sellaisenaan uudelleen käyttökelpoisten käytettyjen vaatteiden ja jalkineiden viennistä. Tämä on edellytys korkean uudelleen käytön asteen saavuttamiselle ja Euroopan Unionin vihreän strategian mukaisten tavoitteiden edistämiselle.

Keskustelemme mielellään aiheesta lisää ja toimitamme mahdollisesti tarvittavia taustatietoja.

U-landshjälp från Folk till Folk i Finland sr

Virve Groning,
toimitusjohtaja,
virve.groning@uff.fi

U-landshjälp från Folk till Folk i Finland sr
Järvihaantie 12, FI - 01800 Klaukkala
Puh./tel. +358 0(9) 276 4760
UFF.FI